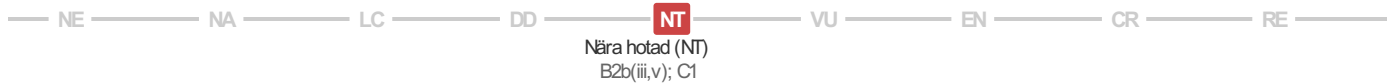

Hadena filograna

Gulpudrat nejlikfly

Fjärilar, Nattflyn

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Lepidoptera (fjärilar), **Familj:** Noctuidae (nattflyn), **Släkte:** *Hadena*, **Art:** *Hadena filograna* - gulpudrat nejlikfly (Esper, 1788) **Synonymer:** *Hadena filigrana* (Esper, 1788)

Kännetecken

Arten uppträder i Sverige med två distinkt skilda underarter. På fastlandet och Öland förekommer den mörkare underarten *xanthocyanea*. Vingteckningen på framvingarna hos denna är skarp, vit till vitgrå mot en mörkgrå botten med en svag grönbrun nyans. Framförallt i rotfältet men också innanför våglinjen finns ljus rödgula vingfjäll. Ring- och njurfläckar är stora och svartkantade och mellanfältets utkantslinje är svart och tandad genom en vitaktig rand. Bakvingarna är mörkbruna, mot basen ljusare och med en vitaktig fläck intill bakhörnet och ett svagt ljusare tvärband. Underarten *estonica* är ljus vitgrå med vita och tunt svarta teckningar och en del ljus rödgula vingfjäll i rotfältet. Mellankroppen är proportionerligt stor till vingytan och arten är en kraftfull flygare. Nejlikflyarternas honor har något längre, utskjutande äggläggningsorgan än övriga nattflyarter. Vingspann 30-33 mm.

Utbredning och status

Gulpudrat nejlikfly förekommer i Sverige med två distinkta underarter. På Gotland förekommer underarten *estonica* som är utbredd från Baltikum och österut och på fastlandet inklusive Öland förekommer underarten *xanthocyanea* som är den mest spridda underarten i Europa. Nominatunderarten förekommer endast i Tyrolen. Arten uppgavs första gången från landet av Billberg (1772-1844) utan närmare lokalangivelse. Fram till 1885 var gulpudrat nejlikfly endast känt från Blekinge. 1891 påträffades arten även i Skåne, Färlöv. Ännu under 1940-talet var den endast känd från Skåne, Blekinge och Gotland, och betraktades som mycket sällsynt. På 1950-talet hade den även påträffats på Öland, samt meddelats i ett fynd från Uppland. Arten är idag känd från Skåne, Kullen (senast 1982) och Båstad (1950-talet), samt från ett tiotal platser i landskapets östra del från Löderup till Kristianstadstrakten, senast ett mindre antal vid Maglehem, Rigeleje 1992 och Vä, Nöbbelöv 1993. I Blekinge är arten påträffad vid Asarum, Rödeby och Torhamn, senast under 1950-60-talen. Från Småland föreligger ett fåtal fynd i Söderåkra och Kalmar, vilka ansluter till den något talrikare förekomsten på Öland. På Öland förekommer arten främst på Stora alvaret, men även på alvarmark i Råpplinge och Böda. På Gotland förekommer arten sparsamt över hela ön. Som helhet påträffas gulpudrat nejlikfly sällan i större antal trots förbättrade insamlingsmetoder. Till de bättre åren för arten hörde 1976-1977, vilka följde på en rad varma och nederbördsfattiga somrar. Den påträffades då i något större antal på flera platser på Stora alvaret på Öland. Under 2000-talet har den här endast rapporterats högst enstaka med något fler fynd 2002. I Södra Möckleby, Albrunna påträffades arten under en dryg månad 2008 med 30-talet individer. Detta område som är påverkat av kalk- och alunskifferbrytning befinner sig utanför de delar av Stora alvaret som omfattas av beteshävdin inom ramen för Life-projektet. Utanför östra Skåne, Öland och Gotland saknas helt fynduppgifter sedan 1960-70-talen, med ett undantag, fyndet vid Kullen. Ett äldre fynd från Uppland kan röra sig om ett infört exemplar. Nejlikflyarternas larver lever som små inuti frökapslar och kan då spridas med blomsterbuketter. Även bland andra arter i släktet förekommer några fynd som sannolikt kan relateras till införel med blommor. Gulpudrat nejlikfly saknas i Finland, men förekommer i Lettland och Estland, bl.a. på Ösel och i trakten av Tallin. I Litauen är arten mycket sällsynt och endast påträffad i tre av 45 distrikt. I Danmark förekommer arten mycket sparsamt längs kusten av södra Djursland, Östjylland, samt på Mön och Sydsjälland på kritkalkgrund. Vidare påträffas arten på sandiga marker på nordligaste Fyn, Slipshavn och västligaste Nordsjälland, Sejerö och Kalundborgstrakten. På de senare tre platserna är den påträffad i större antal 1963, 1976-1977 och 1980. Under perioden 1991-2009 har den rapporterats årligen från Östjylland, Glatved strand men i övrigt bara under några år från Nordvästsjælland, Rösnaäs. År med rikligare förekomst är 1992 och 2006. Arten togs för första gången i Danmark på Bornholm 1898, och där förekommer den ännu på ett flertal platser vid öns kuster. Söder om Danmark viker utbredningens västgräns raskt rakt söderut från trakten av Lübeck i Tyskland, och arten saknas i övriga Nordvästeuropa. Världsutbredningen sträcker sig från västra Sydeuropa till Turkiet, Kaukasus, Iran, samt på nordligare breddgrader från Alperna, Tyskland, Danmark och Sverige österut genom Baltikum, Ryssland och Ukraina till västra delarna av Centralasien, i norr till Altaj och Ural.

Såvitt känt är arten helt knuten till backglim, *Silene nutans*, i norra Europa. Det krävs sannolikt betydande mängder av värdväxten för att upprätthålla en population av gulpudrat nejlikfly, då flera närbesläktade vanligare arter konkurrerar om födan. Parasiteringsgraden förefaller vara låg hos de nejlikflyarter som främst lever i nejlikväxter med stora frökapslar, men är exempelvis avsevärt högre hos ockragult nejlikfly, *Hadena irregularis*, vars larver lever öppet och natttid livnar sig av små frökapslar på såpört, *Gypsophila fastigiata*. De fjärilsarter som under hela sin larvutveckling lever skyddat inuti större frökapslar behöver inte anpassa perioderna för födointag till dygnets mörka timmar och skyddas sannolikt i viss mån från parasitering av generalister genom kapselns skyddande skal. Sannolikt utgör larvutvecklingen hos gulpudrat nejlikfly ett mellanting mellan dessa båda födostrategier, då backglimmens frökapslar möjligen rymmer de första, men inte de senare stadiernas större larver. Från Danmark uppges att larvutvecklingen infaller under juni-juli, och att övervintringen sker i puppstadiet. För Sveriges vidkommande sträcker sig sannolikt larvernas tillväxtperiod in i augusti. Flygperioden infaller på Öland mellan andra veckan i juni och första veckan i juli. Enstaka individer kan dock visa sig till mitten av juli. I Danmark infaller flygperioden från slutet av maj, på lokalerna i västra Skåne från första veckan i juni. Fjärilarna kan påträffas på backglim vid nektarsök, vanligen ganska sent på natten, samt under äggläggningen i blommorna. Flertalet fynd har dock gjorts vid UV-ljusfångst, varvid arten vanligen visar sig först efter midnatt. Arten förefaller vara strikt kustbunden i den västra delen av sitt utbredningsområde och förekommer här liksom i Danmark på torra ängsmarker i själva strandzonen, på både sandig, stenig och klippig mark. I nordöstra Skåne samt på Öland och Gotland påträffas den även på större avstånd från havet. Backglim är kalkgynnad och förekommer utanför områden med kalkberggrund/kalkberikad morän eller mer lokal påverkan av andra basiska bergarter, främst på skalgrusbankar.

Hot

De relativt rikliga förekomsterna av backglim som finns i södra Sveriges inland tycks mer sällan tillgodose artens krav. Det gulpudrade nejlikflyet är sannolikt känsligt för olika typer av extrem väderlek som spolierar värdväxtens blomning, kanske främst sen försommarfrost. Olivbrunt nejlikfly, *Hadena albimacula*, en närbesläktad art som likaledes är knuten till backglim, förekommer på ett flertal inlandslokaler. Dess larver har också påträffats i frökapslar av smällglim, *Silene vulgaris*, vilket ökar artens överlevnadspotential. Det finns orsak att misstänka att det gulpudrade nejlikflyet är mycket sårbart, och kräver stora värdväxtförekomster inom områden som ger en relativt utsträckt blomningsperiod. På de platser där arten förekommer, hotas den främst av gödsling och ett alltför intensivt bete. Regelverket för generell miljöersättning vid beteshävd ställer höga krav på beteskontinuitet och låg grässvål vilket gör det svårt för backglim att sätta frö. På sikt kan detta leda till att växten blir för sparsamt förekommande för att det gulpudrade nejlikflyet skall kunna överleva i exempelvis de Natura 2000-områden som bedömts ha höga naturvärden som måste bevaras genom beteshävd. Även den beteshävd av nötboskap som idag i huvudsak bedrivs på Stora alvaret har påtagligt minskat populationerna av olika nejlikflyarter enligt de fjärilskännare som bor i området och kan följa utvecklingen år från år mer oberoende av årliga fluktuationer. Övriga mer marginella områden med backglim hotas av förändringar mot mer kvävegynnad högortsvegetation till följd av atmosfäriskt kvävenedfall, av igenplantering eller igenväxning av buskar och träd, samt av markexploatering för fritidsbebyggelse.

Åtgärder

Artens utvecklingsstadier bör studeras och fjärilen eftersökas på lämpliga värdväxtförekomster i anslutning till äldre fastlandsfynd, exempelvis på norra sidan av Bjärehalvön, söder om Mölle, samt på skjutfälten vid Ravlunda i östra Skåne och vid Torhamnsudde i Blekinge. På Stora alvaret på Öland som idag i sin helhet utgör ett Natura 2000-område med Life-fondprojekt för beteshävd bör några områden undantas från kontinuerligt bete och istället inordnas i ett system av roterande betesbefriade år och år med beteshävd. Idag ges möjlighet till tilläggsersättning för artanpassad skötsel och i en åtgärdsplan kan medges ett betesbefriat år inom kontraktperioden fem år. Blomrikedomen på alvarmark skulle kunna ökas i betade områden om det stora antalet enbuskar dödades genom bränning (vintertid) och de döda grenverken tilläts stå kvar och förhindra betesdjurens tillgång till varje kvadratmeter. Utanför Öland och Gotland bör större förekomster av backglim och andra fleråriga nejlikväxter uppmärksammas och i görligaste mån skyddas från intensivt bete, gödsling och upplöjning. Nejlikväxter förefaller vara bland de viktigare nektarresurserna för ett antal rödlistade nattflyn, och utgör värdväxter för ett stort antal rödlistade arters larvstadium.

Övrigt

Mats Lindeborg har bidragit med väsentlig information vid fjärde revisionen av faktabladet. Ändringar som förekommit i namngivningen beror dels på felstavning och dels på felaktig tolkning av ICZN-regelverket (Karsholt & Nielsen 1998).

Litteratur

- Ander, K. 1945. Kritisk granskning av våra Macrolepidoptera dubiae. *Opusc. ent.* 10: 65-97.
- Andersson, J. 1891. Ännu ett önskemål för entomologien i Sverige. *Ent. Tidskr.* 12(1): 28-32.
- Douwes, P., Kaaber, S., Nordström, F., Opheim, M. & Sotavalta, O. 1969. *De fennoskandiska och danska nattflynas utbredning*. C. W. K. Gleerups förlag, Lund.
- Hoffmeyer, S. 1962. *De danske uglers*. Universitetsforlaget, Århus.
- Ivinskis, P. 1993. *Check-list of Lithuanian Lepidoptera*. Ekologijos Institutas, Vilnius.
- Karsholt, O. & P.S. Nielsen. 1998. *Revidert katalog over de danske Sommerfugle*. Entomologisk Forening, Köpenhamn.
- Lampa, S. 1885. Förteckning öfver Skandinavien och Finlands Macrolepidoptera. *Ent. Tidskr.* 6(1-3): 1-137.
- Lindeborg, M. 2003. Fjärilsfynden i Sydost 2002. *Lucanus* 8: 1-13.
- Lindeborg, M. 2009. Fjärilsfynden i Sydost 2008. *Lucanus* 14: 1-9.
- Madsen, A., Bech, Szyska, P., K., Christensen, E., Fibiger, M., Helsing, F., Jensen, L., Knudsen, K., & Möller, H.E. 2000-2009. *Fund af Storsommerfugle i Danmark 2000-2009*. Tillæg til Lepidoptera.
- Nordström, F., Wahlgren, E. & Tullgren, A. 1935-41. *Svenska fjärilar*. Nordisk familjeboks förlag, Stockholm.
- Nordström, F. 1943. Förteckning över Sveriges storfjärilar. *Catalogus Insectorum Sueciae. Opusc. ent.* 8: 59-120.
- Nordström, F. 1947. För svenska faunan nya fjärilar jämte några andra. *Opusc. ent.* 12: 159-172.
- Nordström, F. 1953. *Catalogus Insectorum Sueciae; additamenta ad partes I-X. Opusc. ent.* 18: 75-87.
- Norgaard, I. & Nielsen, P.S. 1988. *Fund af storsommerfugle i Danmark 1961-86*. Lepidopterologisk forening.
- Norgaard, I. (red.). 1998. *Samlet liste over fund af danske storsommerfugle i tiden fra 1987-1996, del I*. Tillæg til Lepidoptera. Lepidopterologisk forening, Köpenhamn.
- Rydén, H. 1961. *Kullabergs storfjärilar*. AB Kullabergs natur; häfte 5, Lund 1961.
- Skou, P. 1991. *Nordens uglers*. *Danmarks dyreliv Bind 5*. Apollo books, Stenstrup.
- Wahlgren, E. 1928. Några fynd av insektsgeografiskt intresse. *Ent. Tidskr.* 49(2): 104-106.

Författare

Claes U. Eliasson 1995. Rev. Claes U. Eliasson 1997, 2005, 2007 & 2012. © ArtDatabanken, SLU 2008.